

Самостійна робота з книгою]

(бібліотечний урок-презентація.)

Мета: Формувати у дітей уміння самостійно працювати з текстом. Акцентувати увагу на тих розумових операціях, які необхідні для повного і якісного засвоєння учбового матеріалу.

Хід уроку

I. Цілі читання

Для чого ви читаєте книги? Вчені групують цілі читання таким чином:

1. Читання для розваги.
2. Читання для інформування про що не будь, поповнення відомостей і т.п.
3. Читання "надихає" (книги не дають нових знань, але вливають нові сили в груди, піднімають настрій).
4. Читання крупних витворів мистецтва як необхідний засіб для розширення свого кругозору і досвіду, для поглиблення світогляду, думок, відчуття.
5. Читання для вивчення якоїнебудь книги, якогонебудь питання.
6. Читання для самоосвіти.

Яку з цих, або подібних цілей ми поставимо при читанні, часто залежить від книги, взагалі від матеріалу читання, наприклад, "Критику чистого розуму" Канта або "Науку логіки" Гегеля навряд чи хто стане читати ради розваги або звеселяння, а газетний фейлетон для вивчення. "Пригоди Шерлока Холмса" мало придатні для цілей освіти, а хто шукає настроїв, спонукаючих до подвигів, не візьме для цієї мети аналітичну хімію. Але і одну і ту ж книгу можна читати з різними цілями. Наприклад, "Іліаду" Гомера можна читати як великий поетичний твір: Олександр Македонський, говорять, постійно перечитував її, тому що образ ахіллеса служив для нього ідеалом; вчений історик може читати її з своєї точки зору, як джерело відомостей про побут Стародавньої Греції і т.п. Треба тільки пам'ятати, що від мети читання

залежать його способи.

Ми з вами говоритимемо про ділове читання. Про способи відбору літератури після теми і читання для вивчення якогонебудь питання. Щоб відібрати книги з даного питання, потрібно їх заздалегідь переглянути. Як це робиться?

II. Структура книги.

Давайте пригадаємо, з яких елементів взагалі складається книга, і яку інформацію несе кожен елемент. Тобто повторимо структуру книги.

Бліцтурнір на екрані

Отже, для того, щоб отримати загальне враження про книгу, познайомитися з нею в загальному вигляді, необхідний попередній її перегляд. Досвідченому читачеві збіглий перегляд може дати дуже багато. Він знайомитиметься з книгою в наступній послідовності:

1. Уважно вивчить титульну сторінку, де вказані основні дані на книгу: назва, автор, місце і рік видання, найменування видавництва.
2. Познайомиться із змістом книги, прагнучи зрозуміти, з яких розділів вона складається, в якій послідовності висловлюється матеріал; зверне увагу на наявність в книзі креслень, схем, малюнків, що доповнюють і пояснюють текст.
3. Прочитає анотацію, передмову, вступ, післямову, висновки, що допоможе краще представити зміст, зрозуміти призначення книги, отримати пораду, як слід її читати.
4. Ознайомиться безпосередньо з основним текстом книги, для чого прочитає деякі сторінки, абзаци, уривки з найбільш цінних і цікавих розділів. Це дасть уявлення про стиль і мову автора, особливості викладу матеріалу, ступінь труднощі або доступності книги.

Коли доводиться мати справу безліччю книг і все їх неможливо прочитати, знайомство з деякими з них мимоволі доводиться обмежувати таким чином.

III. Робота з текстом.

Коли потрібна книга вибрана, необхідно її прочитати, зрозуміти і переробити

викладений в ній матеріал.

Перед читанням

Сформулюйте мету або бажаний результат читання тексту. Запитаєте себе: про що я читатиму? Чого чекаю від цього розділу, параграфа?

Складіть уявлення про організацію розділу в цілому. Проглянете заголовки, підзаголовки, ілюстрації, якщо таких немає, прочитайте перші пропозиції кожного абзацу.

Визначите, що може бути корисного в тексті в світлі цілей вашого читання. На що варто звернути особливу увагу.

Запитаєте себе: що я вже знаю по цій темі? Пригадаєте прочитане на цю тему раніше, якщо потрібно, запишіть те, що пригадали. Розгляньте ілюстрації і інші матеріали по цій темі, поверніться до своїх записів.

Основні кроки по сходах, що ведуть до розуміння, це виникнення установки на розуміння, поява питання, його словесне формулювання, висунення гіпотез, їх перебір і оцінка, перевірка вибраної гіпотези і підсумок розуміння, що виникає у зв'язку з цим, формулювання думки, яка є відповіддю на виникле спочатку питання.

Під час читання

Щоб діалог з текстом був повноцінним і змістовним, треба уміти по ходу читання здійснювати різноманітну розумову роботу. У читача повинні виникати питання до тексту, він повинен будувати припущення про його подальший зміст і, читаючи, перевіряти, чи співпадають вони з даним матеріалом. Цей вид роботи називається прогнозування.

Формувати прогноз можна за допомогою тренувальних вправ, які ми зараз з вами здійснимий.

Завдання 1.

Письмові документи далекого минулого, що потрапляють до рук учених, іноді бувають настільки зіпсовані, що розібрати вдається тільки обривки слів і фраз. Це примушує з подвоєною увагою читати кожен такий обривок, щоб вичерпати з нього якомога більше інформації і таким чином хоч би якоюсь

мірою відновити текст. Що ясно з такого обривка:

"До ювелірної майстерності художника треба було додати..."? Тут можна допустити, що художник володів не тільки ювелірною майстерністю, але і якимись іншими достоїнствами, про які повинно бути сказано в продовженні пропозиції.

Тепер представте себе на місці такого ученого і відновіть хоч би в найзагальнішому вигляді наступні обривки пропозицій.

1. Якщо шматок карбїду кальцію кинути у воду, то...
2. Батько був освіченою людиною, знав дванадцять мов, зокрема...
3. Старша дочка працювала в сільській школі на півдні Індії, де ходити треба було з оглядкою, тому що...
4. Для великого будівництва цього було замало, але достатньо для...

Завдання 2.

Тепер повправляємося в прогнозуванні при роботі з невеликим текстом.

У XVI столітті говорили..., що "вівці пожирають людей"

Яке питання тут виникає? Спробуйте дати на нього гадану відповідь.

Дійсно, ці мирні тварини мимоволі виявилися ворогами десятків тисяч селян.

Як ви думаєте, чому?

Ціни на шерсть безперервно росли, оскільки збільшувалося виробництво сукна. Розводити овець стало вигідніше, ніж вирощувати хліб... Для випасу овець було потрібно обширні пасовища.

Спробуйте припустити, як це позначилося на положенні селян. Тому землевласники захоплювали громадські пустки і вигони, забороняли селянам пасти там худобу. Не задовольняючись цим, вони різними способами прагнули відібрати у селян наділи. Щоб утруднити селянам господарювання, дворяни наказували перекопувати дороги, що ведуть до водопоїв, штрафували селян, якщо їх худоба випадково виходила за межі ділянки. Дворяни збільшували платежі за землю, порушуючи вікові звичаї. Доведені до убогості і відчаю, селяни кидали свої господарства і йшли в міста.

Дворяни силою зганяли селян із землі, руйнували їх будинки, зносили цілі села. На картах того часу з'явилися написи: "Тут було село, а нині тут пасовище".

Потрібно розуміти значення кожного слова. Звертати увагу на зв'язки, що виявляють логічну організацію тексту: причина/слідство, проблема/рішення, послідовність, хронологія.

Виконаємо ще декілька вправ, які допоможуть нам освоїти прийоми глибокого розуміння тексту.

Завдання 3.

У цьому тексті допущена друкарська помилка – пропущено одне коротеньке слово. Через це одна з пропозицій противоречить сенсу всього тексту. Знайдіть цю пропозицію і виправіть друкарську помилку.

"Багато знатних вельмож змирилися з втратою свого впливу на державні справи. Щоб усунути всесильного міністра, вони влаштовували змови, в яких були замішані навіть мати, дружина і брат короля. Але Рішельє нещадно пригнічував опір вельмож, ув'язнював їх і багатьох страчував.

Деякі знатні феодали ховалися від гніву Рішельє в своїх замках. Звідси вони давали відсіч королівським чиновникам і військам. Рішельє наказав зірвати укріплені замки дворян".

(У учбових цілях в першій пропозиції навмисно пропущено слово **не**.)

Завдання 4.

Знайдіть в тексті незрозумілі вам слова і вирази і з'ясуйте їх значення в словниках.

Завдання 5.

Визначите, де в цьому тексті основна думка, а де – приклади, що пояснює її.

"Грунтовий покрив – один з географічних компонентів, складних за утворенням і географічному розповсюдженню по поверхні суші. Складність утворення ґрунтів полягає в тому, що в нім беруть участь всі інші компоненти: мінеральний – почвообразующая гірська порода, повітря, вода, рослини і тварини (зокрема міриади мікроорганізмів). Грунт виникає в

процесі їх взаємодії в різноманітних фізичних умовах. При цьому протікають складні хімічні реакції при утворенні гумусу найважливішої умови родючості ґрунту. Ґрунти різних типів... у своєму розповсюдженні закономірно змінювалися з широтою на рівнинах і із збільшенням висоти в горах. Ґрунти зважаючи на їх рихлість легко рухомі і уразливі".

Завдання 6.

Розуміння слів, словосполучень, взаємозв'язків між ними і заповнення "свердловин" приводить до "вичерпання" сенсу тексту. Проте витягання сенсу робота, якою потрібно спеціально навчати.

Школяру дається окрема пропозиція невідомого йому тексту і пропонується витягнути всю увязнену в пропозиції інформацію. Цю інформацію потрібно викласти у формі зв'язної розповіді. Таке завдання умовно можна назвати "складання розповіді по пропозиції". Приклади пропозицій:

Висаджений в сад, квітка розцвіла б набагато швидше, ніж на підвіконні.

Всі ці відомості Іван Іванович, проте, вигадав.

Отже, які види розумової роботи ми виконували в ході вправ?
прогнозування

уточнення лексичного значення слів і незнайомих виразів

- о встановлення загального сенсу тексту
- о виявлення логічної організації тексту, виділення головній думці
- о сприйняття всієї повноти інформації, що передається текстом.

Після прочитання

Перерахуйте найважливіші пункти.

Вирішите, чи не потрібно перечитати якісь частини тексту.

Складіть питання по прочитаному тексту, задайте їх собі і відповідайте на них.

Пов'яжіть знання, що є у вас, з новою інформацією.

IV. Позначки в книгах.

Велику допомогу при осмисленні і запам'ятовуванні тексту надають виписки і підкреслення. "Хто записує, той читає двічі", свідчить прислів'я, що дійшло до нас із Стародавнього Риму.

Яким чином можна зробити позначки в книгах? Найбільш коректними вважаються наступні способи:

1. олівцем на полях;
2. на окремих листах за допомогою лінійки;
3. паперові закладки в різному положенні: зверху одне, знизу інше, збоку третє;
4. вкладні листки: калька, підкреслення навпроти з позначенням номера сторінки.

Детально ці і інші способи розглядаються в книзі Гецова Г. Как читати книги, журнали, газети.

Записи по тексту можуть бути виконані у вигляді плану, тез або конспекту. З цими формами роботи ми докладніше познайомимося на наступному занятті.